

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดินแดนภาคตะวันออก หมายถึง ดินแดนที่เป็นที่ตั้งของจังหวัด 8 จังหวัด คือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ระยอง จันทบุรี และตราด (สมุดรายนงานสถิติภาค ภาคตะวันออก. 2536 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของกรุงเทพมหานครระหว่างละติจูดที่ 11 องศา 31 ลิปดา ถึง 14 องศา 30 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 100 องศา 52 ลิปดา ถึง 102 องศา 58 ลิปดา ตะวันออก (รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคตะวันออก พ.ศ. 2542, 2543 : 1) ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสระบุรี จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศตะวันออกติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ทิศใต้ติดต่อกับอ่าวไทย และทิศตะวันตกติดต่อกับกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ และอ่าวไทย (สมุดรายนงานสถิติภาค ภาคตะวันออก. 2536 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) เมื่อแบ่งตามลักษณะของที่ตั้งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือภาคตะวันออกตอนบนและภาคตะวันออกตอนล่าง (ภารดี มหาจันทร์. 2533 : 11)

ภาคตะวันออกตอนบน ประกอบไปด้วยดินแดนที่เป็นที่ตั้งจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา (ยกเว้นบางส่วนของอำเภอบางปะกง) และพื้นที่บางส่วนของจังหวัดชลบุรี (เขตอำเภอพนัส นิคม พานทอง และหนองใหญ่)

ภาคตะวันออกตอนล่าง ประกอบไปด้วยดินแดนที่เป็นที่ตั้งของพื้นที่ส่วนที่เหลือของจังหวัดชลบุรี (อำเภอเมือง ศรีราชา บางละมุง สัตหีบ และอำเภอเกาะสีชัง) บางส่วนของอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา (พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร) จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด

ภาคตะวันออก ถึงแม้ว่าจะเป็นภูมิภาคเล็ก ๆ ของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 36,502.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 7.11 ของพื้นที่ทั่วประเทศ (สุชาติ เถาทอง. 2543 : 3) แต่ดินแดนภาคตะวันออกเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญหากพิจารณาตามลักษณะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ พบว่าเป็นดินแดนที่ประกอบไปด้วยที่ราบลุ่ม ที่สูง ป่าเขา รวมทั้งชายฝั่งทะเลและเกาะต่าง ๆ ในส่วนของพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา ปลูกพืชผลทางเกษตรต่าง ๆ ที่สูงและป่าเขาเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำประแสร์ และแม่น้ำจันทบุรี ซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ ส่วนที่ราบชายฝั่งทะเลยาว 515 กิโลเมตร ซึ่งติดกับอ่าวไทย เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำที่สำคัญ เชื่อมโยงกับนานาชาติ นอกเหนือจากเป็นแหล่งอาชีพการประมง และเป็นดินแดนที่อยู่ไม่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจของประเทศไทย โนแ่งเศรษฐกิจดินแดนภาคตะวันออกเป็นแหล่งงานที่สามารถดึงดูดแรงงานจากภาคต่าง ๆ ของประเทศ เข้ามาตามฤดูกาล และเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรเป็นจำนวนมาก ด้าน

การผลิตภาคตะวันออกเป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจที่เป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา ผลไม้ สัตว์ปีก สุกร สัตว์น้ำทั้งสัตว์น้ำเค็มและน้ำจืด ด้านการตลาดและอุตสาหกรรม ภาคตะวันออกเป็นศูนย์กลางการแปรรูปมันสำปะหลังและส่งออก ศูนย์กลางการผลิตเชื้อเพลิง ศูนย์กลางการผลิตแร่ธาตุและอัญมณี และศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับนานาชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งอุตสาหกรรม บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าเศรษฐกิจและการขนส่งสินค้า (ภารดี มหาจันทร์ - และคนอื่น ๆ. 2540 : 13)

จากความสำคัญของดินแดนภาคตะวันออก ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการศึกษาในท้องถิ่น รวมถึงนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา มีผลให้เกิดการกระจายอำนาจออกสู่ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหาร การจัดหลักสูตรแบบเรียน การสอน การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครูให้สูงขึ้น แนวโน้มพบว่าการจัดการศึกษาทุกระดับขึ้นในส่วนภูมิภาค ท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมมากขึ้น (สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2542 : บทคัดย่อ) และบรรจุเรื่องราวของท้องถิ่น ให้มีการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษามากขึ้น

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดหารวบรวม จัดเก็บและจัดระบบสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับภาคตะวันออก แต่ยังไม่ได้มีการสำรวจว่าสิ่งพิมพ์ที่จัดเก็บเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทใด มากน้อยเพียงใด มีเนื้อหาทางด้านใด และยังขาดข้อมูลทั้งประเภทสิ่งพิมพ์และเนื้อหาทางด้านใด ในฐานะที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานด้านสารสนเทศและรับผิดชอบศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออก จึงเห็นควรที่จะศึกษาวิเคราะห์สิ่งพิมพ์ที่มีอยู่ในศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออก เพื่อผลการศึกษารายนี้จะช่วยให้ทราบถึงสภาพเนื้อหาวิชาที่มีอยู่ในศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออกว่าเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทใด มีมากน้อยเพียงใดและมีเนื้อหาทางด้านใด อันจะเป็นแนวทางในการจัดหาสารสนเทศต่อไป อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องจัดหาและผลิตสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ได้ตรวจสอบ จัดหา และผลิตสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับภาคตะวันออก เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น มีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นให้ผู้สนใจศึกษา ค้นคว้า หลากหลายทั้งรูปแบบและเนื้อหา กับทั้งเป็นผลให้ทราบแนวทางที่จะพัฒนาศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออกต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งพิมพ์ที่มีอยู่ในศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา ตามประเภทของสิ่งพิมพ์ และเนื้อหา

ความสำคัญของการวิจัย

เป็นแนวทางในการพิจารณาจัดหาสารสนเทศ ของศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออก และเป็นแนวทางให้ผู้ผลิตสารสนเทศ ได้พิจารณาและตัดสินใจเลือกผลิตสารสนเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาคตะวันออก

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ประเภทวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย และหนังสือ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึงปี พ.ศ. 2543 จำนวน ทั้งหมด 898 ชื่อเรื่อง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

สิ่งพิมพ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง สิ่งพิมพ์ประเภทวิทยานิพนธ์ หรือปริญญาโทวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย และหนังสือ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และให้บริการในศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งจัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึงปี พ.ศ. 2543

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง พื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง นครนายก อยุธยา จันทบุรี ปราจีนบุรี สระแก้ว และตราด

การแบ่งหมวดหมู่ หมายถึง การวิเคราะห์เนื้อหาวิชาตามการแบ่งหมวดหมู่หนังสือระบบทศนิยมของคู่มือ จากหนังสือ Dewey Decimal Classification and Relative Index ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 21 ซึ่งถอดความและเรียบเรียงโดย รองศาสตราจารย์พวา พันธุ์เมฆา